

(НЕ)УРАЧУЊИВОСТ ИЗВРШИЛАЦА КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА

Прегледни рад

DOI: 10.7251/BPGBL1214149D

УДК: 343.222

Мр Свјетлана Драговић*

Апстракт: Да би се лицу које је извршило кривично дјело могла изрећи кривична санкција, неопходно је да се утврди његова кривица, односно кривична одговорност. Кривична одговорност је индивидуална, непреносива и посебно се утврђује за сваког извршиоца кривичног дјела и у односу на свако поједино кривично дјело које је он извршио. Да би био кривично одговоран, извршилац кривичног дјела треба да је урачунљив у вријеме извршења дјела, а његова способност да схвати значај дјела и да управља својим поступцима процјењује се у односу на извршено дјело. Као што се види, није ријеч о некој уопштеној оцјени душевног здравља извршиоца, већ о процјени стања које је постојало у вријеме извршења дјела и његовом утицају на способност расуђивања и одлучивања. Наравно, важно је напоменути да се кривична одговорност састоји из два елемента, урачунљивости и виности, те да би лице било кривично одговорно, неопходно је, поред урачунљивости, утврдити постојање и виности. Аутор ће у раду пажњу посветити само појму урачунљивости, односно неурачунљивости извршилаца кривичних дјела.

Кључне ријечи: кривично дјело, извршилац, урачунљивост, неурачунљивост, психијатријско вјештачење.

ПОЈАМ УРАЧУЊИВОСТИ

Као што је већ наведено, урачунљивост је један од елемената кривичне одговорности. Иако је сасвим прецизно дефинисан, и лаици и стручњаци овај појам понекад употребљавају у погрешном контексту, нпр. урачунљивост схватају као особину личности или је поистовјећују са душевним здрављем, па за особу која је душевно болесна кажу да је неурачунљива. Међутим, урачунљивост је правни појам, појам који је настао у кривичном праву и припада кривичноправној теорији и пракси (Ковачевић, 2000).

Урачунљивост је „у својој основи способност да се схвати значај свог дела и да се управља својим поступцима“ (Бартош *et al.*, 1972:

* Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, email: svjetlanadragovic@gmail.com

743). Она представља својство нормалног и душевно здравог човјека да у вријеме извршења кривичног дјела може да схвати значај дјела, односно може да исправно расуђује и да има способност управљања својим поступцима, односно да може да одлучује. Дакле, урачунљивост представља нормалну и здраву психичку структуру учиниоца, без које нема кривичне одговорности. *Ф. Бачић* истиче да „и кад се пође од тога да је човјек генерички способан за кривњу, да би се утврдила кривња даног починитеља, мора свакако бити изван сваке сумње да се он у вријеме кад је извршио одређено дјело могао смислено одредијелити, односно контролирати своје поступке. Убројивост је увијек и једино питање способности даног починитеља да схвати значење одређеног дјела и да се у складу с тим понаша. То је први увјет за кривњу (*Бачић*, 1998: 217).

Урачунљивост чине интелектуалне и волунтаристичке способности извршиоца кривичног дјела. Интелектуалне способности (способности расуђивања) се огледају у способности лица да схвати значај свог дјела, а волунтаристичке способности (способности одлучивања) се огледају у способности да управља својим поступцима. *Љ. Лазаревић* наводи да „између интелектуалног и волунтаристичког елемента урачунљивости постоји, или треба да постоји, каузални однос; способност за одлучивање о својим поступцима треба да произилази из тачне представе о њима, из моћи расуђивања, али то не мора увек бити. Могуће је да човек има тачну представу о стварном значењу свога понашања, али да у конкретной ситуацији код њега није постојала волунтаристичка моћ, способност да управља својим поступцима. Због тога је за урачунљивост неопходно постојање обе ове способности; одсуство иједне од њих искључује урачунљивост” (*Лазаревић*, 2000: 187).

Дакле, приликом дефинисања урачунљивости, право узима у обзир двије психичке функције, интелигенцију и вољу. Међутим, како истиче *Р. Ковачевић*, психијатријско одређење урачунљивости је шире и психијатрија под појмом урачунљивости подразумејева очуване скоро све психичке функције, а посебно свијест, мишљење, емоције, интелигенцију, вољу и нагоне (*Ковачевић*, 2011). Урачунљивост представља одређено психичко стање личности у вријеме извршења кривичног дјела. Дакле, за кривичну одговорност релевантно је психичко стање учиниоца у вријеме извршења кривичног дјела. *Р. Ковачевић* истиче да нема урачунљивости ни прије ни послје кривичног дјела, ни у вријеме суђења (*Ковачевић*, 2010). *Б. Капамаџија*, такође, наводи да се „не може говорити нити постављати питање да ли је неко сада урачунљив или да ли је неко уопште урачунљив јер опште урачунљивости нема. Појам урачунљивост се аутоматски губи и нестаје оног тренутка када се покуша одвојити, отцепити од конкретне радње. Ми можемо говорити или ценити само то да ли је неко сада или било када био или јесте душевно здрав или није,

а у одређеним тренуцима и за одређене радње и да ли је био урачунљив” (Капамаџија, 1972: 142).

Такође, урачунљивост се везује увијек за конкретно извршено кривично дјело, с обзиром на то да је могуће да исти извршилац, са аспекта његове урачунљивости, за неко од извршених кривичних дјела буде кривично одговоран, а за друга не.

Ако урачунљивост схватимо као психичко стање извршиоца кривичног дјела, које се огледа у његовој способности расуђивања и одлучивања, поставља се питање шта је основ урачунљивости, односно на основу чега се доноси оцјена да се одређено кривично дјело може приписати извршиоцу. Не улазећи детаљније у велики број схватања о основу урачунљивости, истичу се три теорије: теорија индетерминизма, теорија детерминизма и индиферентистичка теорија.

По *индетерминистичкој теорији* основ урачунљивости, а тиме и кривичне одговорности је слободна воља извршиоца (*libero arbitrio*). Човјекова воља је слободна онда када он донесе одлуку да изврши кривично дјело потпуно самостално, без утицаја спољних или унутрашњих фактора.

За разлику од ове теорије, *детерминистичка теорија* негира постојање слободне воље, а самим тим и урачунљивост као елемент кривичне одговорности. Заступници ових теорија су истицали да основ одговорности треба тражити у самом извршењу кривичног дјела и потреби заштите друштва од криминалитета (италијанска школа).

Схватања о основу урачунљивости у оквиру *индеферентистичке теорије* међусобно се разликују, зависно од тога шта узимају као основ урачунљивости. По теорији нормалности основ урачунљивости је интелектуална способност човјека да се понаша по прописаним нормама. Теорија идентитета основ урачунљивости своди на однос између кривичног дјела и извршиоца. Урачунљив је онај учинилац који може да кроз извршење кривичног дјела изрази своју личност. По теорији застрашења, односно психичког реаговања на казну, урачунљив је онај учинилац који има иправан однос према казни, односно зна да осјети застрашујуће дејство казне (Чејовић, 2006).

Оно што је још важно напоменути када је у питању урачунљивост, јесте то да коначну оцјену о урачунљивости доноси суд. Иако урачунљивост, као психичко стање, спада у домен медицине и психологије и право мишљење о таквом стању могу дати само стручњаци из ових области, ипак постојање урачунљивости је правно питање и о њему се изјашњава суд.

Међутим, око овог питања постоји неспоразум између психијатрије и права. Са једне стране, вјештаци психијатри се у својим мишљењима често изјашњавају о урачунљивости, односно неурачунљивости извршиоца, а са друге стране, судови то врло често и сами очекују и траже.

Већина аутора заступа мишљење да је урачунљивост правни појам и да се психијатар о томе не треба изјашњавати. Према њиховом мишљењу, психијатар треба да да своје мишљење о психичком и психопатолошком стању учиниоца у вријеме извршења кривичног дјела, а задатак суда је да доноси закључако урачунљивости. Међутим, постоје и супротна мишљења. *Б. Капамација* се слаже да медицина не познаје појам урачунљивости и да је то правни појам. Међутим, он сматра да је то појам који се састоји од два елемента (способности схватања значаја дјела и способности управљања поступцима), која процјењује вјештак психијатар. И, ако је психијатар процијенио и интелектуални и волунтаристички елемент, аутоматски значи да је процијенио и урачунљивост. Зато нема смисла тражити да психијатар избегава употребу појма урачунљивост, када он већ обави читав посао да се до процјене тога појма дође и да би најбоље било да психијатар стекне елементарна знања из права, а правник из психијатрије, јер „правник треба помало да буде психијатар, а психијатар помало правник“ (Nyirö) (Капамација: 1972).

Најбољи начин за рјешење ове дилеме јесте досљедна примјена закона. Према одредбама процесних закона, задатак вјештака психијатра је да утврди да ли је код учиниоца у вријеме извршења кривичног дјела постојала душевна болест, привремени душевни поремећај или заостао душевни развој и, ако јесте, да одреди врсту, степен и трајност душевног поремећаја, те да да своје мишљење о томе какав је утицај такво душевно стање имало на способност лица да схвати значај свога дјела, односно да управља својим поступцима. А задатак суда је да, на основу налаза и мишљења вјештака, али и на основу других утврђених чињеница изван психијатријске експертизе, да оцјену о томе да ли је лице било урачунљиво или неурачунљиво. Дакле, психијатријски вјештак у експертизи суду треба да да што потпунију слику душевног стања учиниоца у вријеме извршења кривичног дјела, а суд ће дати оцјену о урачунљивости. На овај начин психијатар не излази из области медицине, а суд остаје у области права.

ПОЈАМ НЕУРАЧУНЉИВОСТИ

Неурачунљивост је психичко стање човјека које је супротно урачунљивости, односно представља негацију урачунљивости. Како наводи *Р. Ковачевић*, неурачунљивост представља психолошки хендикеп или инсуфицијентно стање духа извршиоца кривичног дјела. Човјек у стању неурачунљивости се налази изван реалности, нема могућност да управља својим жељама, намјерама и акцијама, него функционише по принципу импулсивног каузалитета (Ковачевић, 2011).

Појам неурачунљивости је прецизно одређен законом: *није урачунљив учинилац који у вријеме извршења дјела није могао схватити*

значај свог дјела или није могао управљати својим поступцима усљед душевне болести, пријевремене душевне поремећености или заосталог душевног развоја (чл. 14. ст. 1. КЗ РС). Дакле, неурачунљивост представља неспособност учиниоца да схвати значај свога дјела (интелектуална неспособност) или неспособност да управља својим поступцима (волунтаристичка неспособност) због постојања неког од наведених облика душевне поремећености.

Закон дефинише неурачунљивост, а не даје дефиницију урачунљивости. Полази се од тога да је већина људи душевно здрава, способна да расуђује и одлучује, тако да се урачунљивост појављује као правило, а неурачунљивост као изузетак. Урачунљивост се претпоставља, а неурачунљивост се, у случају сумње, доказује (Симовић, 2009). Тако да се у случају сумње у урачунљивост учиниоца, утврђивање неурачунљивости учиниоца у вријеме извршења кривичног дјела јавља као *conditio sine qua non* за даље судско поступање.

Као узроке наурачунљивости, домаћи закони наводе сљедеће видове душевне поремећености:

- 1) душевну болест,
- 2) привремену душевну поремећеност и
- 3) заостали душевни развој.

Душевне болести или *психозе* су најчешћи узроци неурачунљивости. То су болести централног нервног система (прије свега мозга) које се огледају у патолошким облицима већине психичких функција. Према критеријуму трајања, душевне болести се могу подијелити на трајне и привремене душевне болести. Трајне душевне болести имају неизвјесну прогнозу и њихово трајање се не може унапријед одредити. Привремене душевне болести су болести краћег трајања. Поред подјеле душевних болести према критеријуму трајања, постоји и подјела с обзиром на узрок, тако да постоје ендogene и екзогене душевне болести. Екзогене психозе су оне које су изазване спољним факторима. Ендogene психозе су такве душевне болести чији је узрок унутрашњи. *Р. Ковачевић*, поред ове двије групе душевних болести, наводи и трећу групу, а то су тзв. реактивне (психогене) психозе, за чији настанак је потребан провокативни фактор из спољашње средине у виду психотрауме и предиспозиција особе да реагује психотично (Ковачевић, 2002).

Привремена душевна поремећеност обухвата поремећаје краћег трајања. Једну групу поремећеја чине абнормалне психичке реакције изазване јаким афектима, нпр. љутњом или страхом. Друга група обухвата поремећаје изазване интоксикацијом алкохолом, епилептична сумрачна стања и привремене душевне поремећаје изазване тјелесним болестима или повредама мозга. Поред наведених патолошких стања која су привременог карактера, привремена душевна поремећеност обухвата и нормална стања, нпр. сан. У зависности од конкретног случаја,

привремени душевни поремећаји могу довести до битно смањене урачунљивости, али и неурачунљивости.

Заостали душевни развој подразумејева заосталост у развоју основних психичких функција из различитог узрока. Према *Логи*, душевна заосталост је „*стање заустављеног или недовршеног разума, које се посебно карактерише скромним интелектуалним способностима*“ (Ковачевић, 2002: 133). Заосталост у душевном развоју најчешће је праћена и заостајањем у биолошком развоју, тако да се у већини случајева ради о биопсихички заосталим лицима.

Овако постављени биолошки основи неурачунљивости су већ одавно кориштени у правничком говору, међутим психијатрима нису одговарајући, што у знатној мјери отежава комуникацију између психијатара и правника. Наиме, психијатри имају своје психијатријске класификације, којима се правници не служе, тако да законско одређивање психичких поремећаја често изазива неспоразуме између психијатријског вјештака и правника у кривичном поступку. „*Ако се томе дода позната чињеница да у психијатријској знаности има више различитих праваца и школа које различито одређују поједине психијатријске појмове, што отежава споразумијевање и међу самим психијатрима, да питање што је то душевна болест уопће постаје све актуелније јер данас има све више психијатара који не вјерују у појам болести на овом подручју и заступају тезу да су то само поремећаји, да су све чешћа упозорења психијатара да су психијатријска терминологија и дијагностичко означавање у стању које није далеко од нечега што би се могло назвати каотичним, постаје јасно да у законима не би требало употребљавати појединачно разрађене и минуциозно диференциране психијатријске термине јер би то било повезано с великим бројем проблема увјетованих непрецизним појединостима психијатријске терминологије*“ (Ковачић и Козарић, 2005: 28–29).

С обзиром на то да нема једнообразне класификације, често је веома тешко, па и немогуће, неки психички поремећај који дијагностикује вјештак сврстати под одређену дијагностичку групу предвиђену законом. Поред тога, постоји опасност да вјештак настоји „*подвести*“ неко психичко стање у одређену дијагностичку групу и тако се још више удаљити од праве истине. Да би се у што већој мјери избјегле или бар ублажиле ове несугласице на релацији вјештак психијатар – суд, неопходно је да се у психијатријским експертизама уз дијагностичке ознаке да што детаљнији опис психичког стања и основне карактеристике психичког поремећаја. Осим овога, вјештак психијатар треба да познаје законске термине за означавање психичких поремећаја и мора да зна да стање које је он дијагностиковао „*преведе*“ на подручје законског одређења психичких поремећаја. Вјештак треба суду да пружи што више психијатријских елемената на основу којих би суд могао сам одређено

психичко стање тачно да подведе под одређени законски термин.

За постојање неурачунљивости није довољно само утврдити да је неко лице у вријеме извршења кривичног дјела било у стању душевне поремећености. Како истиче Љ. Нешић: *„Да би неко лице сматрало неурачунљивим није, дакле, довољно да утврдимо да је оно душевно болесно, привремено душевно поремећено, или заосталог душевног развоја. Осим тога, потребно је утврдити да услед таквог стања то лице није могло да схвати значај свог дела или да није могло да управља својим поступцима“* (Нешић, 1998: 39). Дакле, као посљедица неког од наведених облика душевне поремећености, за постојање неурачунљивости неопходно је још утврдити:

- 1) немогућност схватања значаја дјела или
- 2) немогућност управљања поступцима.

Немогућност схватања значаја дјела или интелектуална неспособност представља, заправо, неспособност расуђивања.

Немогућност управљања својим поступцима или волунтаристичка неспособност представља неспособност одлучивања.

Најважнија посљедица утврђене неурачунљивости јесте искључење кривичне одговорности учиниоца. Како истиче Љ. Лазаревић: *„Кажњавање неурачунљивих учинилаца не само да нема моралног основа, јер се не би заснивало на њиховој кривици, већ не би било оправдано ни разлозима и циљевима криминалне политике. По својој садржини и непосредним циљевима који се желе постићи њеном применом, казна није одговарајућа санкција за неурачунљиве учиниоце; њена примена не би имала ни друштвено ни правно оправдање“* (Лазаревић, 2000: 199).

КЗ Републике Српске је у односу према неурачунљивим лицима напустио класичну концепцију, према којој се овакви учиниоци, иако неурачунљиви и без кривице за учињено дјело, остајали у кривичном праву и према њима су примјењиване принудне мјере медицинског карактера. КЗ Републике Српске прихватио је друго рјешење према којем су ова лица искључена из домена кривичног права, што значи да за ова лица нису предвиђене никакве кривичноправне мјере. *„Тиме се напушта и двојни колосијек казне и мјере безбједности: казна за урачунљивог и виног учиниоца, а мјера безбједности за неурачунљивог учиниоца.“* (Бабић *et al*, 2005: 203)

Утврђивање неурачунљивости

Утврђивање неурачунљивости се састоји од упознавања медицинских чињеница и њиховог утицаја на понашање учиниоца у вријеме извршења кривичног дјела. Разликују се три методе утврђивања неурачунљивости:

- (1) *биолошка метода,*

(2) *психолошка метода и*

(3) *биолошкопсихолошка или комбинована метода.*

По *биолошкој (етиолошкој) методи* довољно је утврдити постојање неког облика душевне поремећености код извршиоца дјела, без обзира на посљедицу. Овом методом се утврђују абнормална психичка стања, не и утицај тих стања на психичке функције. По овој методи, извршилац кривичног дјела је неурачунљив ако је у вријеме извршења кривичног дјела код њега постојала душевна болест, привремени душевни поремећај, заостао душевни развој, без обзира да ли је и у којој мјери такво стање утицало на његову могућност да схвати значај свог дјела или да управља својим поступцима. Ову методу су примјењивали старији кривични закони (француски из 1810, баварски из 1813, пруски из 1851, норвешки из 1902) и у савременом кривичном законодавству она се не примјењује из разлога што је за неурачунљивост учиниоца довољна само дијагноза неког облика душевне поремећености, тако да се исказ вјештака на суду своди само на саопштавање дијагнозе, а при том има велики утицај на одлуку суда о урачунљивости. Поред тога, извршиоци који имају и тешку психијатријску дијагнозу, могу у вријеме извршења кривичног дјела да буду урачунљиви.

По *психолошком методу* довољно је утврдити само психичку компоненту неурачунљивости, односно да код извршиоца није постојала могућност одлучивања или расуђивања, без обзира на узрок. Ни ова метода није прихваћена у савременом кривичном законодавству, јер се психичке функције потпуно одвајају од душевних стања, што противрјечи сазнањима психијатријске науке.

Домаћи закони су предвидјели примјену *биолошкопсихолошког* метода. То значи да је за постојање неурачунљивости потребно постојање како биолошких тако и психолошких основа. Као биолошке основе закон наводи душевне болести, привремене душевне поремећености и заостали душевни развој, а као психолошке, немогућност схватања значаја свога дјела или немогућност управљања својим поступцима. За постојање неурачунљивости потребно је кумулативно остварење бар једног биолошког и једног психолошког основа, што значи да због једног од ненормалних психичких стања учинилац није могао схватити значај свог дјела или није могао управљати својим поступцима. (Бабић и Марковић, 2008). Ова метода узима у обзир два критеријума, и узрок и посљедицу, и из тог разлога је најпоузданија.

С обзиром на то да неурачунљивост настаје као резултат дјеловања болесног супстрата у личности и болесног садржаја у свијести извршиоца у вријеме извршења кривичног дјела, да би се утврдило постојање стања неурачунљивости, неопходна је и клиничка и форензичка процјена медицинских чињеница. Клиничком процјеном се идентификује и описује психопатолошки садржај у личности испитаника, а форензичком

процјеном се испитаник ставља у конкретну деликтну ситуацију. Делинквентно понашање произилази из менталног поремећаја извршиоца који је у вријеме извршења кривичног дјела био лишен рационалне контроле. Из тог разлога је за утврђивање неурачунљивости једино прихватљива биолошкопсихолошка метода, којом се идентификују болесни садржаји у личности и изврши се процјена утицаја тих садржаја на понашање учиница у вријеме извршења кривичног дјела (Ковачевић, 2011).

Осим тога, суд приликом доношења пресуде није искључиво везан мишљењем вјештака и о урачунљивости може да одлучује као о правном питању.

Приликом утврђивања неурачунљивости, важна су два правила. Прво, неурачунљивост се увијек утврђује искључиво у односу на конкретно кривично дјело (*in concreto*) и друго, неурачунљивост се утврђује у вријеме извршења кривичног дјела (*in tempore criminis*) (Мрвић-Петровић, 2008), са једним изузетком који се односи на институт самоскривљене неурачунљивости.

Осим тога, како наводи *Р. Ковачевић*, неурачунљивост се увијек утврђује само на основу понашања које се десило, никада на основу претпостављеног понашања (нпр., ако параноик изврши убиство, не значи да ће и убудуће поновити исти деликт). Свако кривично дјело настаје као резултат актуелног психичког стања учиниоца и дјеловања спољних провокативних и констелативних фактора (Ковачевић, 2011).

ЗАКЉУЧАК

Урачунљивост је правни појам, али до њега се долази медицинским путем. Процјена душевног стања неке особе (у овом случају учиниоца кривичног дјела) у неком тренутку у прошлости (у овом случају у вријеме извршења кривичног дјела) није једноставан посао. Посебно је тешко процијенити како је дијагностиковано душевно стање утицало на извршиоца у вријеме дјела, односно да ли је извршилац у потпуности интелектуално схватао све аспекте својих радњи и, што је још теже, да ли је могао да контролише своје поступке. Ово је за психијатра тежак посао, за правника, потпуно неизводив. Зато сваки покушај суда да сам цијени урачунљивост, може довести до погрешних и опасних процјена.

Процјена урачунљивости извршилаца кривичних дјела захтијева психијатра и правника, који, прије свега, добро познају своју област. Поред тога, психијатар мора да познаје основе права и правосудне праксе, а правник (бар кривичар) основе психологије, психопатологије и психијатрије. Као круна свега, за успјешну сарадњу и тачну процјену урачунљивости, неопходно је међусобно повјерење, нарочито повјерење суда у стручност и етичност вјештака психијатра.

Тачна процјена урачунљивости важна је због даље „судбине“ извршиоца. Наиме, уколико суд након спроведеног главног претреса, узимајући у обзир налаз и мишљење вјештака психијатра и све друге доказе и околности конкретног случаја, утврди да је извршилац *tempore criminis* био неурачунљив, не наставља се редован кривични поступак. Неурачунљиви учиниоци се искључују из кривичног поступка и уступају другом суду који у грађанском поступку одлучује о њиховом смјештају и лијечењу у одговарајућој здравственој установи. Према КЗ Републике Српске, неурачунљивим учиниоцима се не може изрећи ниједна кривична санкција. Искључена је и примјена мјера безбједности, па и мјера обавезног психијатријског лијечења.

ЛИТЕРАТУРА:

- Бабић, М.; Марковић, И. (2008). *Основи кривичног права – општи и посебни дио (прво издање)*. Бања Лука: Факултет за безбједност и заштиту у Бањој Луци.
- Бабић, М. et al. (2005). *Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини (Књига I)*. Сарајево: Савјет/Вијеће Европе и Европска комисија.
- Бартош, М. et al. (1972). *Велики правни приручник 2 – Југословенски правни систем*. Београд: Центар за радничко самоуправљање.
- Бачић, Ф. (1998). *Казнено право – опћи дио (пето прерађено и проширено издање)*. Загреб: Информатор.
- Капамаџија, Б. (1972). *Судска психијатрија*. Нови Сад: Матица Српска.
- Ковачевић, Р. (2000). *Форензичка психијатрија*. Београд: Правни факултет у Београду; Центар за публикације.
- Ковачевић, Р. (2002). *Правна медицина*. Бања Лука: Правни факултет у Бањој Луци.
- Ковачевић, Р. (2010). Урачунљивост и нормалност. *Правна ријеч*. Бања Лука: Удружење правника Републике Српске, 23, 51–61.
- Ковачевић, Р. (2011). Неурачунљивост као медико-легални феномен. *Актуелна питања у примјени кривичног законодавства*. Бања Лука: Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 269–277.
- Ковачић-Козарић, Д. (2005). *Форензичка психијатрија (друго, измијењено и допуњено издање)*. Загреб: Медицинска наклада.
- Лазаревић, Љ. (2000). *Кривично право – општи део (двадесетпрво измењено издање)*. Београд: Савремена администрација – а. д.
- Мрвић-Петровић, Н. (2008). *Кривично право – општи и посебни део (пето издање)*. Београд: Правни факултет Универзитета Унион у Београду – Јавно предузеће „Службени гласник“.
- Нешић, Љ. (1998). *Кривично право*. Београд: Виша школа унутрашњих послова.

(Не)урачунљивост извршилаца кривичних дјела

- Симовић, Н. М. (2009). *Кривично процесно право – треће измијењено и допуњено издање*. Бања Лука: Факултет за безбједност и заштиту Бања Лука.
- Чејовић, Б. (2006). *Кривично право – општи и посебни део*. Београд: Досије – Београд.
- Закон о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, бр. 67/13).

(IN)SANITY OF CRIMINAL OFFENDERS

Svetlana Dragović, mr*

Abstract: In order for a person who has committed a criminal offence to be imposed a criminal sanction, it is necessary to be found guilty of a crime or criminally liable. Criminal liability is individual, non-transferable, and is determined for each of the perpetrator for each of the criminal acts that have been committed. In order to be criminally liable, the perpetrator should be sane at the time of commission of the offense, and his ability to comprehend the meaning of his offence or to control his actions is assessed for the particular offense committed. As it can be seen, this is not the case of the evaluation of the perpetrator's general mental health, but the evaluation of the situation existing at the time when the offense was committed and its impact on the perpetrator's ability of reasoning and decision making. Of course, it is important to note that criminal liability consists of two elements, sanity and culpability, and in order for a person to be found criminally liable, it is necessary to have determined the existence of both elements. In this paper, the author will pay attention to the term of criminal sanity, that is, insanity of criminal offenders.

Keywords: criminal offence, perpetrator, sanity, insanity, psychiatric evaluation.

* Police College, Banja Luka, e-mail: svjetlanadragovic@gmail.com